

HỌC VIỆN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA HỒ CHÍ MINH

NGUYỄN THỊ THANH HÀ

**ĐỘI NGŨ TRÍ THỨC GIÁO DỤC ĐẠI HỌC VIỆT NAM
TRONG ĐÀO TẠO NGUỒN NHÂN LỰC CHẤT LƯỢNG CAO
THỜI KỲ ĐẨY MẠNH CÔNG NGHIỆP HÓA, HIỆN ĐẠI HÓA**

LUẬN ÁN TIẾN SĨ TRIẾT HỌC

HÀ NỘI - 2014

HỌC VIỆN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA HỒ CHÍ MINH

NGUYỄN THỊ THANH HÀ

**ĐỘI NGŨ TRÍ THỨC GIÁO DỤC ĐẠI HỌC VIỆT NAM
TRONG ĐÀO TẠO NGUỒN NHÂN LỰC CHẤT LƯỢNG CAO
THỜI KỲ ĐẨY MẠNH CÔNG NGHIỆP HÓA, HIỆN ĐẠI HÓA**

Chuyên ngành : Chủ nghĩa xã hội khoa học

Mã số : 62 22 85 01

LUẬN ÁN TIẾN SĨ TRIẾT HỌC

Người hướng dẫn khoa học: PGS, TS ĐỖ THỊ THẠCH

HÀ NỘI - 2014

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu nêu trong luận án là trung thực và có nguồn gốc rõ ràng.

TÁC GIẢ LUẬN ÁN

Nguyễn Thị Thanh Hà

MỤC LỤC

	<i>Trang</i>
MỞ ĐẦU	1
Chương 1: TỔNG QUAN TÌNH HÌNH NGHIÊN CỨU LIÊN QUAN ĐẾN LUẬN ÁN	6
1.1. Các công trình nghiên cứu liên quan đến đề tài luận án	6
1.2. Những giá trị khoa học của các công trình tổng quan và những vấn đề luận án cần làm rõ	22
Chương 2: CƠ SỞ LÝ LUẬN VỀ TRÍ THỨC GIÁO DỤC ĐẠI HỌC TRONG ĐÀO TẠO NGUỒN NHÂN LỰC CHẤT LƯỢNG CAO THỜI KỲ ĐẨY MẠNH CÔNG NGHIỆP HÓA, HIỆN ĐẠI HÓA	26
2.1. Trí thức giáo dục đại học và nguồn nhân lực chất lượng cao Việt Nam thời kỳ đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa	26
2.2. Vai trò của đội ngũ trí thức giáo dục đại học trong đào tạo nguồn nhân lực chất lượng cao thời kỳ đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa	52
Chương 3: THỰC TRẠNG ĐỘI NGŨ TRÍ THỨC GIÁO DỤC ĐẠI HỌC VIỆT NAM TRONG ĐÀO TẠO NGUỒN NHÂN LỰC CHẤT LƯỢNG CAO THỜI KỲ ĐẨY MẠNH CÔNG NGHIỆP HÓA, HIỆN ĐẠI HÓA VÀ NHỮNG VẤN ĐỀ ĐẶT RA	60
3.1. Những yếu tố tác động đến đội ngũ trí thức giáo dục đại học Việt Nam trong đào tạo nguồn nhân lực chất lượng cao	60
3.2. Thực trạng đội ngũ trí thức giáo dục đại học trong đào tạo nguồn nhân lực chất lượng cao - thành tựu và hạn chế	74
3.3. Một số vấn đề đặt ra đối với đội ngũ trí thức giáo dục đại học Việt Nam trong đào tạo nguồn nhân lực chất lượng cao hiện nay	109
Chương 4: QUAN ĐIỂM CƠ BẢN VÀ GIẢI PHÁP CHỦ YẾU NHẪM PHÁT HUY VAI TRÒ CỦA ĐỘI NGŨ TRÍ THỨC GIÁO DỤC ĐẠI HỌC ĐÁP ỨNG YÊU CẦU ĐÀO TẠO NGUỒN NHÂN LỰC CHẤT LƯỢNG CAO THỜI KỲ ĐẨY MẠNH CÔNG NGHIỆP HÓA, HIỆN ĐẠI HÓA	121
4.1. Một số quan điểm cơ bản	121
4.2. Một số giải pháp chủ yếu nhằm phát huy vai trò của đội ngũ trí thức giáo dục đại học Việt Nam trong đào tạo nguồn nhân lực chất lượng cao thời kỳ đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa	127
KẾT LUẬN	152
DANH MỤC CÁC CÔNG TRÌNH ĐÃ CÔNG BỐ CỦA TÁC GIẢ LIÊN QUAN ĐẾN ĐỀ TÀI LUẬN ÁN	155
DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO	156
PHỤ LỤC	171

DANH MỤC NHỮNG CHỮ VIẾT TẮT TRONG LUẬN ÁN

CNCS	: Chủ nghĩa cộng sản
CNH, HĐH	: Công nghiệp hóa, hiện đại hóa
CNXH	: Chủ nghĩa xã hội
CTQG	: Chính trị quốc gia
ĐHQG	: Đại học quốc gia
GS	: Giáo sư
KH&CN	: Khoa học và công nghệ
KHTN	: Khoa học tự nhiên
KHXH&NV	: Khoa học Xã hội và Nhân văn
KTTT	: Kinh tế tri thức
KT-XH	: Kinh tế - xã hội
LLSX	: Lực lượng sản xuất
NNLCLC	: Nguồn nhân lực chất lượng cao
Nxb	: Nhà xuất bản
PGS	: Phó Giáo sư
THCS	: Trung học cơ sở
THPT	: Trung học phổ thông
TS	: Tiến sĩ
TSKH	: Tiến sĩ khoa học
VUSTA	: Liên hiệp Các hội khoa học và kỹ thuật Việt Nam
XHCN	: Xã hội chủ nghĩa

MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của đề tài

Nâng cao chất lượng nguồn nhân lực là một trong những vấn đề cốt lõi trong chiến lược phát triển KT-XH của mỗi quốc gia. Ngày nay, hầu như bất cứ quốc gia nào trên thế giới cũng đều nhận thức rõ chất lượng nguồn lực con người là nhân tố quyết định cho sự phát triển. Nhiều nghiên cứu hiện nay đã chỉ ra rằng, đầu tư cho nguồn nhân lực thông qua các hoạt động giáo dục và đào tạo, chăm sóc sức khoẻ..., được xem là đầu tư hiệu quả nhất, quyết định khả năng tăng trưởng kinh tế nhanh và bền vững của mỗi quốc gia - dân tộc. Giáo dục và đào tạo, trong đó có giáo dục đại học được coi là chiến lược quan trọng hàng đầu đối với phát triển nguồn nhân lực chất lượng cao, bởi nó góp phần làm tăng giá trị toàn diện của con người về các mặt: đức, trí, thể, mỹ, đặc biệt là năng lực nghề nghiệp. Giáo dục đại học không chỉ tích lũy tri thức mà còn tạo ra tri thức mới, trang bị kỹ năng cần thiết giúp cho mỗi cá nhân phát hiện và làm giàu thêm sự hiểu biết để tự phát triển và khẳng định mình trong cuộc sống.

Trong bối cảnh toàn cầu hóa và hội nhập quốc tế, sự phân công lao động có tính chất quốc tế diễn ra mạnh mẽ, sự cạnh tranh giữa các quốc gia càng quyết liệt hơn. Trong cuộc đấu tranh này, thực tiễn cho thấy, chỉ có phát huy tối đa NNLCLC mới có thể tận dụng triệt để những cơ hội của toàn cầu hoá nhằm phát triển đất nước.

Việt Nam đang trong quá trình đẩy mạnh CNH, HĐH và hội nhập quốc tế. Quá trình này chỉ đạt được kết quả khi chúng ta kết hợp tốt sức mạnh của mọi nguồn lực, trong đó *nội lực là quyết định*. Do vậy, yêu cầu về NNLCLC đang đặt ra đối với hệ thống giáo dục nói chung và hệ thống giáo dục đại học nói riêng, trong đó đội ngũ trí thức các nhà giáo đại học giữ vai trò trọng yếu.

Trí thức giáo dục đại học (bao gồm các nhà giáo, nhà khoa học, nhà quản lý, các chuyên gia đang trực tiếp giảng dạy, nghiên cứu ở bậc đại học) là bộ phận quan trọng của đội ngũ trí thức giáo dục và đào tạo, giữ vai trò quyết định nhất trong đào tạo NNLCLC, thực hiện chuyển giao và đổi mới công nghệ, bảo tồn và

phát triển những giá trị văn hoá dân tộc, tiếp thu có hiệu quả những giá trị văn hoá tiên tiến trên thế giới.

Trong suốt quá trình lãnh đạo cách mạng, Đảng ta luôn khẳng định vai trò của trí thức. Đặc biệt, gần đây, Hội nghị Trung ương 7 Khoá X, Đảng ta nhấn mạnh: "Đội ngũ trí thức nước ta có tinh thần yêu nước, có lòng tự hào dân tộc sâu sắc, luôn gắn bó với sự nghiệp cách mạng do Đảng lãnh đạo vì mục tiêu dân giàu, nước mạnh, xã hội công bằng, dân chủ, văn minh. Bằng hoạt động sáng tạo, trí thức nước ta đã có đóng góp lớn trên tất cả các lĩnh vực xây dựng, bảo vệ Tổ quốc" [46, tr.82].

Thực tế gần 30 năm đổi mới và hội nhập quốc tế đã chứng minh cho sức mạnh và đóng góp to lớn của trí thức Việt Nam vào quá trình phát triển đất nước, trong đó có đội ngũ trí thức giáo dục đại học. Bằng lao động sáng tạo của mình, trí thức giáo dục đại học đã góp phần đào tạo những lớp người lao động mới (học viên, sinh viên) hữu ích cho sự phát triển xã hội. Đó là NNLCLC trong tương lai gần, những người có năng lực làm chủ công nghệ tiên tiến, có khả năng đổi mới và hiện đại hoá công nghệ truyền thống, từng bước sáng tạo những công nghệ mới, hiện đại, phù hợp với con người, với điều kiện và môi trường Việt Nam. Trong Chiến lược phát triển KT-XH đến năm 2020, Đảng ta quán triệt ba khâu cần đột phá, trong đó: "phát triển nhanh nguồn nhân lực, nhất là NNLCLC, tập trung vào việc đổi mới căn bản và toàn diện nền giáo dục quốc dân; gắn kết chặt chẽ phát triển nguồn nhân lực với phát triển và ứng dụng KH&CN" [49, tr.106].

Tuy nhiên, so với yêu cầu phát triển của NNLCLC trong bối cảnh đẩy mạnh CNH, HĐH và hội nhập quốc tế, giáo dục đại học Việt Nam chưa đáp ứng kịp thời, đội ngũ trí thức giáo dục đại học chưa thực sự phát huy hết tính tích cực của mình; tình trạng thừa về số lượng, yếu về chất lượng, thiếu hụt đội ngũ trí thức có trình độ chuyên môn cao, năng lực sư phạm giỏi và phẩm chất chính trị vững vàng đang diễn ra; tình trạng mất cân đối về cơ cấu ngành nghề đào tạo, phân bố khu vực, lứa tuổi cũng đang là vấn đề cần quan tâm; đội ngũ cán bộ làm công tác quản lý giáo dục đại học chưa hội tụ đủ những tiêu chí để đáp ứng kịp thời yêu cầu đổi mới của đất nước, nhất là đội ngũ chuyên gia nghiên cứu và thiết kế chính sách giáo dục đại học v.v..

Những bất cập trên của trí thức giáo dục đại học Việt Nam đã dẫn đến hệ lụy trực tiếp, đó là: một bộ phận không nhỏ NNLCLC đang được đào tạo ở các trung tâm giáo dục, đào tạo lớn của Việt Nam (học viên, sinh viên) sau khi ra trường năng lực không đáp ứng được đòi hỏi công việc. Thực tế, một lực lượng không nhỏ còn thiếu hụt nghiêm trọng về kỹ năng thực hành nghề nghiệp... dẫn đến mất tự tin, hạn chế về năng lực sáng tạo so với học viên, sinh viên các nước trong khu vực và trên thế giới. Đặc biệt, ý thức chính trị, ý thức pháp luật, văn hóa đạo đức và lối sống của một bộ phận NNLCLC còn nhiều điều đáng phải bàn v.v..

Trước yêu cầu phát triển của đất nước, những bất cập của giáo dục bậc đại học, của đội ngũ trí thức giáo dục đại học Việt Nam đã tác động tiêu cực tới NNLCLC trong tương lai - những học viên, sinh viên đang trong quá trình tiếp thu và tích lũy tri thức. Do đó, nâng cao chất lượng giáo dục đại học, đồng thời phát huy vai trò của trí thức giáo dục đại học trong đào tạo NNLCLC là một nhu cầu cấp bách hiện nay.

Từ những lí do trên đây, tác giả lựa chọn vấn đề: ***“Đội ngũ trí thức giáo dục đại học Việt Nam trong đào tạo nguồn nhân lực chất lượng cao thời kỳ đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa”*** làm đề tài luận án tiến sĩ triết học, chuyên ngành chủ nghĩa xã hội khoa học.

2. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu của luận án

2.1. Mục đích

Trên cơ sở lí luận về vai trò của đội ngũ trí thức giáo dục đại học Việt Nam và thực trạng của đội ngũ trong đào tạo NNLCLC, luận án đề xuất một số quan điểm cơ bản và giải pháp chủ yếu góp phần phát huy vai trò của đội ngũ trí thức giáo dục đại học trong thời kỳ đẩy mạnh CNH, HĐH.

2.2. Nhiệm vụ

Để đạt được mục đích trên, luận án tập trung giải quyết những nhiệm vụ sau đây:

- Trình bày lí luận chung về trí thức giáo dục đại học và NNLCLC ở Việt Nam thời kỳ đẩy mạnh CNH, HĐH;
- Phân tích thực trạng vai trò của đội ngũ trí thức giáo dục đại học Việt Nam trong đào tạo NNLCLC, thành tựu, hạn chế và những vấn đề đặt ra hiện nay;

- Đề xuất một số quan điểm cơ bản và các giải pháp chủ yếu nhằm phát huy vai trò của đội ngũ trí thức giáo dục đại học Việt Nam đáp ứng yêu cầu đào tạo>NNLCLC thời kỳ đẩy mạnh CNH, HĐH.

3. Cơ sở lý luận và phương pháp nghiên cứu

- Luận án dựa trên cơ sở lý luận của chủ nghĩa Mác-Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, quan điểm của Đảng Cộng sản Việt Nam về trí thức giáo dục đại học và>NNLCLC.

- Luận án sử dụng phương pháp luận duy vật biện chứng và duy vật lịch sử; đồng thời kết hợp các phương pháp nghiên cứu chuyên ngành và liên ngành như: phân tích và tổng hợp, logic và lịch sử; đối chiếu và so sánh, nghiên cứu tài liệu và điều tra xã hội học...

4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

Đối tượng nghiên cứu

Luận án nghiên cứu vai trò của đội ngũ trí thức giáo dục đại học (tập trung vào vai trò của đội ngũ giảng viên) trong đào tạo>NNLCLC và giải pháp chủ yếu nhằm phát huy vai trò đó trong thời kỳ đẩy mạnh CNH, HĐH.

Phạm vi nghiên cứu

Luận án nghiên cứu đội ngũ trí thức giáo dục đại học đang làm việc, nghiên cứu tại các trường đại học ở Việt Nam (tập trung vào đội ngũ giảng viên), từ năm 1996 đến nay.

Luận án tập trung khảo sát, điều tra (500 phiếu) tại hai trung tâm giáo dục đại học lớn nhất Việt Nam là ĐHQG Hà Nội và ĐHQG Thành phố Hồ Chí Minh. Lí do tác giả lấy hai trường đại học đại diện trên để khảo sát vì: ĐHQG Hà Nội là trung tâm đại học nghiên cứu đa ngành, đa lĩnh vực, chất lượng cao; kết hợp chặt chẽ giữa đào tạo với nghiên cứu khoa học và triển khai ứng dụng, giữa khoa học tự nhiên và khoa học xã hội - nhân văn, giữa khoa học và công nghệ để đào tạo nguồn nhân lực chất lượng cao, bồi dưỡng nhân tài và thực hiện một số nhiệm vụ nghiên cứu trọng điểm về khoa học cơ bản, công nghệ cao và kinh tế - xã hội mũi nhọn, đại diện cho miền bắc Việt Nam; cung cấp các luận cứ, kết quả nghiên cứu KH&CN tầm cỡ quốc gia và tiếp cận chuẩn quốc tế cho phát triển kinh tế - xã hội đất nước.

ĐHQG Thành phố Hồ Chí Minh là trung tâm đào tạo đại học, sau đại học và nghiên cứu KH&CN đa ngành, đa lĩnh vực, chất lượng cao lớn nhất ở khu vực phía Nam. Là nơi đào tạo, cung cấp>NNLCLC trong những lĩnh vực có ưu thế nổi trội, phát huy thế mạnh của địa bàn khu vực phía Nam và vị trí cửa ngõ Đông Nam Á. Đây là trung tâm đào tạo làm nòng cốt cùng với ĐHQG Hà Nội cho hệ thống giáo dục đại học, đáp ứng nhu cầu phát triển kinh tế - xã hội của Việt Nam.

5. Những đóng góp mới của luận án

- Luận án góp phần làm rõ thực trạng vai trò của đội ngũ trí thức giáo dục đại học trong đào tạo>NNLCLC thời kỳ đẩy mạnh CNH, HĐH;
- Đề xuất một số giải pháp nhằm phát huy vai trò của đội ngũ trí thức giáo dục đại học trong đào tạo>NNLCLC ở Việt Nam thời kỳ đẩy mạnh CNH, HĐH.

6. Ý nghĩa lý luận và thực tiễn của luận án

- Kết quả nghiên cứu của luận án góp phần cung cấp thêm căn cứ lý luận và thực tiễn trong đề xuất chính sách đào tạo, sử dụng, bồi dưỡng nhân tài của đất nước.
- Luận án là tài liệu tham khảo cho công tác nghiên cứu, giảng dạy về trí thức, nguồn nhân lực và cho những nghiên cứu quan tâm đến chủ đề này.

7. Kết cấu của luận án

Ngoài phần mở đầu, kết luận, danh mục tài liệu tham khảo và phụ lục, luận án gồm 4 chương, 9 tiết.